

Nr 7

Utlåtande i anledning av väckt motion angående körkortsproven.

Tredje lagutskottet har behandlat en i riksdagens första kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 239 av herr *Jacobsson, Per*.

I motionen hemställes »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om förutsättningar och former för införande av en personlig prövning och test av körkortssökande i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen samt att snarast möjligt framlägga därav föranledda förslag».

Beträffande grunderna för motionärens hemställan får utskottet, i den mån redogörelse ej lämnas nedan, hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser

Villkoren för rätt att föra vissa slag av motorfordon är upptagna i *vägtrafikförordningen den 28 september 1951*. Enligt huvudregeln i 29 § 1 mom. får motorfordon eller med gummihjul försedd traktor bara föras av den, som genom ett av länsstyrelse (för Stockholm överståthållarämbetet) utfärdat *körkort* är därtill berättigad. Körkort förekommer av tre slag, nämligen för bil, för motorcykel och för traktor (29 § 2 mom.). Körkort för bil berättigar också till förande av motorecykel och traktor. Körkort för motorecykel gäller även för traktor. Körkort för bil får bara meddelas den, som fyllt 18 år, samt körkort för motorecykel eller traktor endast person, som uppnått 16 års ålder. Om särskilda skäl därtill föreligger, får dock körkort för traktor meddelas den, som fyllt 15 år. Om innehavare av körkort för motorcykel inte fyllt 18 år, gäller körkortet bara för s. k. lätt motorcykel — d. v. s. en motorcykel med tjänstevikt av högst 75 kg — och traktor (3 mom.).

Från kravet på körkort gäller vissa undantag. Sålunda får exempelvis traktor föras tillfälligt kortare sträcka på väg vid färd till eller från arbetsplats eller mellan en gårds ägor eller för liknande ändamål även av den, som inte innehar körkort (29 § 1 mom. andra stycket). Övningskörning i syfte att förvärva erforderlig färdighet i körning med motorfordon får också förekomma på vissa villkor, bl. a. att föraren fyllt 18 år eller, om körningen avser lätt motorcykel, 16 år (30 § 1 mom.).

Den, som önskar erhålla körkort, skall enligt 31 § 1 mom. undergå *förarprov* inför särskild besiktningsman eller, i fråga om körkort för traktor, *Bihang till riksdagens protokoll 1965. 9 saml. 3 avd. Nr 7*

annan av länsstyrelse därtill förordnad person. Förarprov för bil eller motorcykel må enligt 3 mom. godkännas blott om sökanden efter prövning under olika trafikförhållanden samt skriftligt och muntligt förhör finnes

a) besitta ur trafiksäkerhetssynpunkt erforderlig körskicklighet, sinneshälsa och omdömesförmåga;

b) äga för brukandet erforderlig kännedom om det slag av motorfordon, varom fråga är;

c) ha nödiga insikter om gällande trafikföreskrifter samt om den verkan ur trafiksäkerhetssynpunkt, som trötthetstillstånd och alkoholhaltiga drycker medför å den mänskliga organismen;

d) äga kunskaper om de särskilda risker, som är förenade med omkörning, färd över järnvägs korsning, passerande av barn som uppehåller sig på eller invid vägen, körning under mörker, vid halt väglag eller under andra mera svårbemästrade eller farofyllda trafikförhållanden samt om det körsätt, som förare i olika situationer har att tillämpa för att undgå olyckor; samt

e) ha sådana kunskaper om trafikolyckornas omfattning, orsaker och karaktär samt sådana insikter i övrigt, att sökanden kan antagas förstå nödvändigheten av ett varsamt och hänsynsfullt uppträdande i trafiken.

Förarprov för traktor må godkännas, om sökanden efter skriftligt och muntligt förhör finnes äga sådana insikter, som ovan under c) angivits (4 mom.). Har sökande avlagt godkänt prov, skall den, som anställt provet, utfärda kompetensbevis (5 mom.). Innehavare av i främmande länder utfärdade körkort kan under vissa förutsättningar erhålla körkort här i riket utan att undergå förarprov (KK 6 juni 1962 om rätt för person, som i främmande stat äger framföra motorfordon, att erhålla körkort utan att undergå förarprov).

Vid ansökan om körkort skall enligt 32 § 1 mom. vägtrafikförordningen sökanden regelmässigt — förutom kompetensbevis och intyg om viss syn- och hörsel förmåga — bl. a. foga ett av polismyndigheten i sökandens mantalsskrivningsort inom tre månader före ansökningen utfärdat intyg avseende huruvida sökanden med hänsyn till sina personliga förhållanden får anses lämplig som förare av körkortspliktigt fordon, s. k. *lämplighetsintyg*. Författningsrummet innehåller detaljerade bestämmelser om den undersökning, som skall föregå utfärdandet av detta intyg.

Jämlikt 32 § 2 mom. äger vederbörande länsstyrelse utfärda körkort, sedan den prövat ingivna handlingar och den ytterligare utredning, som kan finnas erforderlig. Vid prövningen skall särskilt beaktas, om sökanden gjort sig känd för nyktert levnadssätt och om det kan antagas, att han såsom förare av körkortspliktigt fordon kommer att visa hänsyn till andra, omdöme och ansvar samt respekt för trafikens regler. Den, som sakfällts för fylleri eller olovlig körning, må ej erhålla körkort inom två år från förseelsen, om det ej kan anses uppenbart, att han likväl är att bedöma såsom

skötsam. Till sökande, som lider av lyte, sjukdom eller syn- eller hörselnedsättning, som väsentligen minskar hans förmåga att föra fordon av aktuellt slag, får körkort endast utfärdas i de fall och på de villkor, som Konungen bestämmer.

Över utfärdade körkort skall länsstyrelse föra *körkortsregister* (32 § 6 mom. vägtrafikkungörelsen). I 72—75 §§ vägtrafikkungörelsen gives närmare bestämmelser om sådant register.

I 33 § vägtrafikkungörelsen återfinnes reglerna om *återkallelse av körkort*. Häri stadgas, att länsstyrelse under vissa förhållanden skyndsamt skall ompröva frågan om lämpligheten som fordonsförare hos person, för vilken länsstyrelsen utfärdat körkort. Detta gäller, när länsstyrelsen med hänsyn till inkomna underrättelser finner skäligen anledning förelägga till antagande att körkortsinnehavaren icke uppfyller de förutsättningar, som gäller för erhållande av körkort. I sådant fall kan länsstyrelsen förelägga vederbörande förare att inkomma med lämplighetsintyg, läkarintyg eller kompetensbevis. Fullgör körkortsinnehavaren ej föreläggandet, kan detta leda till att hans körkort återkallas. Länsstyrelsen kan också själv eller genom polismyndighet införskaffa erforderlig utredning. I vissa fall skall körkortet regelmässigt återkallas. Detta gäller, om föraren gjort sig skyldig till grov vårdslöshet i trafik, till rattfylleri, trafikonykterhet eller smitning. Samma är förhållandet, om han genom upprepade förseelser mot de bestämmelser, som i trafikens eller trafiksäkerhetens intresse meddelats för förare av motordrivna fordon, visat bristande vilja eller förmåga att rätta sig efter dessa bestämmelser eller om han annars vid färd med motordrivet fordon i något för trafiksäkerheten väsentligt hänseende grovt åsidosatt de förpliktelser, som åligger honom som fordonsförare. Körkort skall vidare återkallas, om körkortsinnehavare gjort sig skyldig till fylleri eller olovlig körning och det ej kan anses uppenbart, att han likväl är skötsam, liksom om föraren med hänsyn till onyktert levnadssätt finnes inte böra betros med körkort. Samma regel gäller för det fall att förare genom brottslig gärning ådagslagt påtaglig brist på hänsyn till andra eller på grund av personliga förhållanden i övrigt icke kan anses lämplig såsom förare av körkortspliktigt fordon. Om förarens förutsättningar att föra körkortspliktigt fordon blivit så väsentligt minskade genom sjukdom, skada eller dylikt, att han ur trafiksäkerhetssynpunkt icke vidare bör inneha körkort, skall kortet också i regel indragas.

Reglerna om återkallelse av körkort kompletteras med föreskrifter i 80 och 81 §§ vägtrafikkungörelsen. Domstolar, nykterhetsnämnder m. fl. ålägges här en omfattande underrättelseplikt rörande vissa brott och förseelser m. m., som är av betydelse för bedömningen av en körkortsinnehavares lämplighet att inneha körkort. Underrättelse skall i förekommande fall tillställas den länsstyrelse, som utfärdat körkortet för den ifrågavarande personen.

Vägtrafikförordningen innehåller jämväl regler om varning till körkortsinnehavare (34 §) samt om interimistisk återkallelse (33 § 3 mom.) och om omhändertagande (35 §) av körkort.

Ingående bestämmelser om *körskola* och om kompetenskraven på däri arbetande personal är upptagna i 36 §.

Offentlig utredning

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 augusti 1962 tillkallades sakkunniga, vilka sedermera antagit benämningen *bilförarutredningen*, för att verkställa utredning angående förarutbildningen och därmed sammanhängande spörsmål.

Enligt *direktiven* (riksdagsberättelsen år 1963 s. 178 ff) skall utredningen i första hand företa en genomgripande revision av gällande kursplaner för undervisningen i körskolorna och därvid bl. a. beakta behovet av ökad träning i landsvägskörning, körning i mörker m. m. Vidare erfordras enligt direktiven en översyn av de anvisningar, som fastställts att tillämpas av besiktningsman vid körkorts- och trafikprov. I anvisningarna bör klarläggas de detaljprov, som skall ingå i körprovet, samt ges enhetliga riktlinjer för omfattningen av det teoretiska provet och för bedömningen av elevens prestationer och allmänna lämplighet som motorfordonsförare. Utredningen bör uppmärksamma hur erforderlig kontroll av körskolorna skall åvägbringas samt lägga fram riktlinjer för inspektion av körskola. Utredningen skall vidare bl. a. pröva möjligheterna att låta bilskolorna förrätta även de slutliga körkorts- och trafikproven. Även frågan om huvudmannaskapet för kontrollverksamheten beträffande förarutbildningen bör upptas till prövning. Utredningen bör också överväga trafikundervisningen i grundskolan så att den får en sådan uppläggning och ges ett sådant innehåll att den i högsta klassen kan utmynna i en teoriutbildning motsvarande den som bör krävas för erhållande av körkort för bil. Utredningen skall jämväl utreda frågan om differentiering av körkort i särskilda körkort för personbil, lastbil och buss ävensom frågor om provisoriska körkort och effektivare registrering av körkortsinnehavare.

I frågor rörande kontroll av förarnas hälsotillstånd, kunskaper och färdigheter uttalas i direktiven följande.

Ett annat spörsmål som framförts i diskussionen om ökad trafiksäkerhet gäller möjligheten att fortlöpande kunna följa körkortsinnehavarnas utveckling och ingripa om en förare i något hänseende skulle visa sig vara klart olämplig att föra motorfordon. Därvid har bl. a. föreslagits införande av en periodisk kontroll, vid vilken förarnas hälsotillstånd skulle kontrolleras och sådana förare utmönstras som från medicinska synpunkter icke är lämpliga att föra bil. Vidare har hävdats att man genom särskilt anordnade prov borde utröna om vederbörande innehar erforderliga kunskaper och färdig-

heter att framföra motorfordon. Det förtjänar framhållas, att man i vissa länder — t. ex. Danmark, Finland och Norge — begränsat körkortets giltighet och föreskrivit särskilda villkor för dess förlängning. Utredningen synes böra överväga här berörda spörsmål på nytt för vårt lands del. Därvid bör utredningen samråda med de svenska ledamöterna i nordiska vägtrafik-kommittén, vilken har till uppgift bl. a. att koordinera vägtrafiklagstiftningen i de nordiska länderna.

Enligt årets riksdagsberättelse (s. 169) beräknas utredningsarbetet bli slutfört under första halvåret 1965.

Utskottet

Mot bakgrund av den ständigt ökande motortrafiken på våra vägar och en därmed stegrad risk för de vägfarande anser motionären det icke längre vara en självklar rättighet att få körkort enbart därför att vissa formella krav beträffande exempelvis körkunskaper och motorkännedom är uppfyllda. Eftersom tilldelandet av körkort i stället måste anses markera ett förtroende från samhällets sida, bör det enligt motionären vara motiverat med en omprövning av villkoren för att få körkort. För motionären förefaller det därvid angelägnast att en sakkunnig prövning av körkortsaspiranternas personliga egenskaper och psykiska status kommer till stånd och att vederbörande aspirant på lämpligt sätt bibringas kunskap om det ansvar som följer med körkortsinnehavet. Motionären hemställer om utredning i enlighet med det sagda.

Enligt vägtrafikförordningen får förarprov godkännas endast om sökanden visar sig ha bl. a. en från trafiksäkerhetssynpunkt erforderlig sinneshälsa och omdömesförmåga ävensom sådana kunskaper om trafikolyckornas omfattning, orsaker och karaktär samt insikter i övrigt att sökanden kan antagas förstå nödvändigheten av ett varsamt och hänsynsfullt uppträdande i trafiken. Dessutom gäller att länsstyrelse vid utfärdande av körkort skall beakta om det kan antagas att sökanden kommer att visa hänsyn till andra, omdöme och ansvar samt respekt för trafikens regler. Redan enligt gällande lagstiftning föreligger sålunda en viss prövning av körkortssökandes personliga egenskaper. Såsom förut nämnts övervägs vidare inom bilförarutredningen förarutbildningen och därmed sammanhängande spörsmål. Enligt direktiven för utredningen bör beträffande de anvisningar, som fastställts att tillämpas av besiktningsman vid körkorts- och trafikprov, bl. a. ges enhetliga riktlinjer för bedömningen av elevens prestationer och allmänna lämplighet som motorfordonsförare. Utredningen har också att överväga frågor om bl. a. periodisk kontroll av förarnas hälsotillstånd, kunskaper och färdigheter. Såsom framgår av årets riksdagsberättelse beräknas utredningsarbetet bli slutfört under första halvåret 1965. Utskottet, som i och för sig vill uttala sin anslutning till motionens syfte att verka för

ett ökat ansvarsmedvetande från bilförarnas sida, anser att de av motionären aktualiserade frågorna bör bedömas mot bakgrund av den utredning, som sålunda inom den närmaste tiden kommer att föreligga. På grund härav finner utskottet någon riksdagens åtgärd i anledning av motionen ej vara påkallad.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motion, I: 239, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 2 mars 1965

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Ebbe Ohlsson, Knut Johansson, Erik Jansson, Nils-Eric Gustafsson, Åkesson, Herbert Larsson och Torsten Hansson*;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Nyberg, fru Torbrink, herrar Grebäck, Persson i Tandö, Johansson i Öckerö och Carlshamre.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.